

Ο πειρασμός της επιστροφής στη φαύλη κανονικότητα

ΝΙΚΟΣ ΒΕΤΤΑΣ

Γενικός Διευθυντής του IOBE
Καθηγητής Οικονομικών
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τόσο για τη διεθνή όσο και για την ελληνική οικονομία, το 2020 θα είναι μια σημαντική χρονιά. Κρίσιμες εκκρεμότητες μεταφέρονται από το παρελθόν και ο τρόπος διαχείρισής τους θα επηρεάσει επίσης και το πώς θα αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες, κυρίως δημογραφικές και τεχνολογικές, που με ταχύτητα έρχονται τα επόμενα χρόνια. Για μια οικονομία που εξακολουθεί να έχει δομικές αδυναμίες, όπως η ελληνική, η εξέλιξη του διεθνούς περιβάλλοντος θα παίξει σημαντικό ρόλο για τις προοπτικές της.

Διεθνώς, και με έμφαση στην Ευρώπη, το κόστος χρήματος υποχωρεί περαιτέρω, ενώ συνεχίζεται και η απροθυμία για τις απαραίτητες επενδύσεις.

Η αναζήτηση αποδόσεων οδηγεί κεφάλαια σε τοποθετήσεις των οποίων ο κίνδυνος μπορεί να μην εκτιμάται κατάλληλα. Το πώς και πότε οι κεντρικές τράπεζες θα αποτραβηχτούν από τον μη συμβατικό ρόλο που παίζουν για μεγάλο διάστημα, χωρίς επιβάρυνση της πραγματικής ανάπτυξης, παραμένει ένα κρίσιμο ερώτημα. Οι έως τώρα πολιτικές έχουν εξομαλύνει τους κραδασμούς μετά την τελευταία διεθνή κρίση, όμως περισσότερο από δέκα χρόνια μετά, κεντρικά προβλήματα έχουν μάλλον

Έχοντας εξισορροπηθεί δημοσιονομικά και επωφελούμενη από τη μείωση στο κόστος χρηματοδότησης, η Ελλάδα βρίσκεται σε στάδιο επιτάχυνσης.

κρυφτεί παρά επιλυθεί. Η Ευρώπη αποκτά πια αρκετά από τα χαρακτηριστικά στασιμότητας που χαρακτηρίζουν επί μακρόν την οικονομία της Ιαπωνίας, χωρίς όμως την ίδια πολιτική και κοινωνική συνοχή.

Στις ΗΠΑ, η πολιτική προεξοφλεί ανάπτυξη που θα αναλογούσε σε επόμενους χρόνους και σε έναν βαθμό υποσκάπτει τα θεμέλια γι' αυτήν.

Τα ανοικτά ζητήματα για την επόμενη χρονιά είναι κρίσιμα και αντανακλούν, βέβαια, και πολιτικές αποφάσεις. Θα υπάρξει πιο ενεργός ρόλος της δημοσιονομικής πολιτικής, καθώς η νομισματική δεν είναι χωρίς παρενέργειες και πλέον εξαντλεί τα όριά της; Θα προωθηθούν δομικές αλλαγές που θα προετοιμάζουν για τις σημαντικές ευκαιρίες που φέρνει η τεχνολογία και θα επιτρέπουν άνοδο της παραγωγικότητας; Θα παγιώσει τις ανερχόμενες τάσεις προστατευτισμού η περαιτέρω ενίσχυση της Κίνας και άλλων οικονομιών της Ασίας;

Για την ελληνική οικονομία η σωστή αποτίμηση της θέσης της είναι ιδιαίτερα κρίσιμη. Έχοντας εξισορροπηθεί δημοσιονομικά και επωφελούμενη από τη μείωση στο κόστος χρηματοδότησης, βρίσκεται σε στάδιο επιτάχυνσης της πραγματικής μεγέθυνσης από κάτω του 2% ετησίως σε ρυθμό ταχύτερο αυτού. Σημαντικοί τομείς, κλάδοι και δείκτες εμφανίζουν βελτίωση, που σε μεγάλο βαθμό αντανάκλα την αίσθηση πως η κρίση είναι πια πίσω μας. Η άρση της ακραίας αβεβαιότητας που κυριάρχησε για σχεδόν μία δεκαετία, δηλητηριάζοντας τις αποφάσεις για επένδυση σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, η λήξη μιας –συχνά χωρίς πυξίδα– πορείας έχουν από μόνες τους ευεργετικά αποτελέσματα. Όμως η οικονομία μας εξακολουθεί να έχει αδυναμίες που κληρονόμησε από την κρίση, όπως και βαθιά δομικά προβλήματα. Αυτά δεν της

Μεγάλες επενδύσεις, όπως αυτή της COSCO στον Πειραιά, θα παίξουν καταλυτικό ρόλο στην εδραίωση της ανάκαμψης.

επιτρέπουν επί του παρόντος να μεγεθυνθεί συστηματικά με υψηλούς ρυθμούς τα επόμενα χρόνια.

Το συνολικό επίπεδο επενδύσεων στη χώρα μας παραμένει καθηλωμένο περίπου στο μισό από αυτό που θα χρειαζόταν για τη σύγκλιση με τις υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωζώνης. Η πιστωτική επέκταση εξακολουθεί να είναι αρνητική, έστω οριακά, όπως αρνητική είναι και η αποταμίευση του μέσου νοικοκυριού. Η αποκλιμάκωση της ανεργίας γίνεται με σχετικά αργούς ρυθμούς, ενώ εξίσου επιβαρυντικό είναι το συστηματικά χαμηλό ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού στο εργασιακό δυναμικό σε σχέση με την Ευρώπη. Συνολικά, υπάρχει αδυναμία τό-

σο στην πλευρά προσέλκυσης κεφαλαίων όσο και στην εργασία και στην παραγωγικότητα – τους παράγοντες δηλαδή οι οποίοι συνδυαστικά προσδιορίζουν τον ρυθμό μεγέθυνσης μιας οικονομίας. Μετά τα επόμενα λίγα χρόνια, οπότε αναμένεται βελτίωση, τα θεμελιώδη της οικονομίας δεν την τραβούν μεσοπρόθεσμα από το 2% προς το 3%, αλλά την υποβιβάζουν προς το 1% ετήσιας πραγματικής μεγέθυνσης.

Καθώς η εσωτερική κατανάλωση δεν θα μπορεί να ανακάμψει γρήγορα, είναι κρίσιμη η προοπτική σημαντικής ανόδου στις εξαγωγές. Η παγκόσμια οικονομία παρουσιάζει επιβράδυνση και, στον βαθμό που αυτή ενταθεί, οι προοπτικές μεγέθυνσης και της δικής μας οικονομίας θα εξασθενήσουν. Η οικονομία μας, όμως, επηρεάζεται κρίσιμα και από το διεθνές κόστος χρηματοδότησης. Ως προς αυτό ευνοείται από τη σημαντική αποκλιμάκωση που καταγράφεται και που αναμένεται να διατηρηθεί, τουλάχιστον, και κατά την επόμενη χρονιά.

Συνδυάζοντας τους δύο αυτούς παράγοντες, εμφανίζεται σήμερα ένα πολύ συγκεκριμένο παράθυρο ευκαιρίας για την ελληνική οικονομία, ένα διάστημα στο οποίο το κόστος χρηματοδότησης θα είναι χαμηλό και πριν από το ξέσπασμα μιας ενδεχόμενης κρίσης, που, αν έρθει, δεν πρέπει να βρει την ελληνική οικονομία ευάλωτη.

Θα είναι λοιπόν ιδιαίτερα χρήσιμο να γίνει κατανοητό πως η πορεία ενδυνάμωσης της οικονομίας δεν έχει τελειώσει ούτε θα είναι αυτόματη. Αντίθετα, θα έχει οριζόντια περίπου δεκαετίας. Στο επίκεντρο αυτής της πορείας δεν θα είναι η περαιτέρω δημοσιονομική προσαρμογή, που ήταν το κυρίαρχο χαρακτηριστικό των προγραμμάτων προσαρμογής· θα είναι η ενίσχυση των προοπτικών ανάπτυξης μεσοπρόθεσμα, μέσα από δομικές προσαρμογές, που θα οδηγήσουν σε αύξηση της παραγωγικότητας και της αμοιβής της εργασίας και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Η ευκαιρία υπάρχει, καθώς η τεχνολογία επιταχύνει αλλαγές στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Το ανθρώπινο κεφάλαιο αποκτά μεγαλύτερη σημασία από το φυσικό και χώρες που θα δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που ευνοεί την καινοτομία μπορεί να οδηγηθούν γρήγορα σε αύξηση ευημερίας μέσα από τη μετατροπή τους σε διεθνή κέντρα.

Αν και οι οικονομίες δεν αλλάζουν σε μία χρονιά, η επόμενη θα είναι λοιπόν ιδιαίτερα κρίσιμη. Θα διαφανεί καθαρά αν η τρέχουσα ανάκαμψη και η γενικά ευνοϊκή συγκυρία θα αντιμετωπιστούν ως ευκαιρία προσωρινής ανόδου, αλλά και μαζί ενδυνάμωσης χαρακτηριστικών παρόμοιων με αυτά που οδήγησαν σταδιακά στην κρίση, ειδικότερα μέσα από μια ισχυρή σχέση παθογένειας ανάμεσα σε έναν αναποτελεσματικό δημόσιο τομέα και μια εσωστρεφή επιχειρηματικότητα. Ή, όπως κανείς ελπίζει, αν θα σηματοδοτήσει την αρχή μιας συστηματικής ανάπτυξης της οικονομίας και πραγματικής σύγκλισης με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.